

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

У трагању за новим, савременим темама и приступима у географским истраживањима, у *Географском институту „Јован Цвијић” САНУ* је покренут низ проучавања проблематике геопросторне структуре општина. Основни циљ у оваквим истраживањима је био и јесте, да се постави и разради теоријско-методолошка основа за географска истраживања, која би се даље примењивала у планирању развоја и коришћења геопростора.

У оквиру оваквог пројекта, остваривала би се истраживања за неколико општина, различитих географских карактеристика. Поједине општине би се проучавале по, више или мање, различитој методологији, коју би постављао руководиоца тога истраживања.

На крају ове серије проучавања појединих општина, приступиће се изради методологије истраживања географских основа за израду просторних планова општина.

Основни задаци у истраживању општине Голубац, друге студије у оквиру овог пројекта,* су били — да се сагледају, утврде и оцене:

— услови за развој и размештај делатности и животних активности становништва (становиште, рад, рекреација, комуникације, задовољавање различитих потреба становништва), односно — унутрашњи и спољни фактори развоја и организације простора,

— структура простора општине, његови елементи (просторне јединице), њихов садржај, карактеристике, вредности и недостаци у постојећем нивоу развијености, размештају, у тенденцијама развоја и размештаја, односи и везе између појединих просторних јединица и према ширем околном геопростору, — потенцијали, вредности, проблеми и ограничења за даљи развој ове општине;

— најповољније могућности за развој и размештај делатности, насеља, посебно центара, за комплексно коришћење простора,

— кључни простори (локалитети) за будућу организацију живота и рада становништва на територији општине и за њено укључивање у шире геопросторне системе.

* Резултати прве студије, територија општине Велико Граднице, публиковани су у Зборнику радова Географског института „Јован Цвијић”, САНУ, књ. 41, Београд 1989.

Најважније карактеристике теоријско-методолошког приступа, на коме су се заснивала проучавања просторне структуре општине Голубац би се укратко могла изразити на следећи начин.

Прво, проучаване су само оне категорије и елементи геопростора, који се испољавају, или се могу испољавати, као основе, потенцијали, ограничења или проблеми за развој и размештај делатности, за организацију живота и рада становништва, односно — њихових животних активности, за изградњу у простору и за његово коришћење.

Друго, територија општине и поједини њени делови разматрају се као просторне целине, у чијој основи леже елементи (компоненте) једног или више комплекса, који дају и основни печат њиховом садржају. Сви елементи су разврстани у четири комплекса, који припадају парцијалним просторним структурама: природној, популацијској, функцијској или физичкој-изграђеној структури геопростора. Ови елементи имају различит састав, улогу, функцију у коришћењу и организацији одређеног геопростора.

Треће, читаво истраживање је остварено у две фазе. У првој фази је тежиште било на парцијалним проучавањима појединих комплекса, на њиховим карактеристикама, развоју. У другој фази, предмет истраживања су биле синтезне категорије. Синтеза је остварена у три корака, нивоа:

- мрежа насеља и центара, коришћење простора, инфраструктура,
- животна средина,
- организација геопростора.

У склопу овако постављеног основног методолошког оквира, истраживачима — учесницима у реализацији овог пројекта — пружена је могућност за пуну иницијативу у развијању и разради приступа и предмета обраде појединачних питања, проблема. Стога се резултати проучавања општине Голубац презентирају у специфичном виду — у облику монографије састављене из релативно заокружених радова, посвећених појединим елементима или категоријама геопросторне структуре територије ове општине.

ДИРЕКТОР ИНСТИТУТА

Александар С. Вељковић

REMARQUES LIMINAIRES

En quête de thèmes nouveaux et d'approches plus modernes des recherches géographiques, l'Institut de géographie »Jovan Cvijić« de l'Académie serbe des sciences et des arts a amorcé une série d'études sur la problématique de la structure géospatiale des communes. Le but essentiel de ces recherches était et demeure d'établir et d'élaborer la base théorico-méthodologique des investigations géographiques, qui serait appliquée par la suite à la planification du développement et à l'utilisation de l'espace.

Ce projet doit prêter son cadre à des recherches sur plusieurs communes aux caractéristiques géographiques différentes. Les diverses communes seront étudiées suivant des méthodologies plus ou moins différentes, mises au point par ceux qui dirigeront les recherches.

A la fin de cette série d'études, on se propose d'entreprendre l'élaboration d'une méthodologie des recherches sur les bases géographiques des plans d'aménagement des communes.

Le principal objet des recherches sur la commune de Golubac — la deuxième étude réalisée dans le cadre du projet*) — était d'appréhender, d'établir et d'évaluer:

— les conditions du développement et de la distribution géographique des activités et des fonctions, de vie de la population (habitat, travail, récréation, communications, satisfaction des divers besoins des habitants), c'est-à-dire les facteurs intérieurs et extérieurs du développement et de l'organisation de l'espace;

— la structure de l'espace couvert par la commune, ses éléments (unités spatiales) et leurs contenu, caractéristiques, valeurs et insuffisances au degré de développement existant, leur disposition en fonction du développement, les rapports et liens entre les diverses unités spatiales et leur relation avec l'espace géographique environnant;

— les potentialités, valeurs, problèmes et limitations du développement de la commune;

— les possibilités les plus favorables au développement et à la distribution géographique des activités, des agglomérations et surtout des centres, et à l'utilisation complexe de l'espace;

*) Les résultats de la première étude portant sur le territoire de la commune de Veliko Gradište ont été publiés dans le Recueil de travaux de l'Institut de géographie »Jovan Cvijić« de l'Académie serbe des sciences et des arts, Livre 41, Belgrade 1989.

— les espaces (localités) clés du point de vue de l'organisation future de la vie et du travail de la population du territoire de la commune et de son insertion dans les systèmes géospatiaux plus étendus.

Les caractéristiques essentielles de l'approche théorico-méthodologique fondant les études sur la structure spatiale de la commune de Golubac, pourraient être résumées comme suit:

Premièrement, n'ont été étudiés que les catégories et éléments de l'espace géographique des activités, de l'organisation de la vie et du travail de la population, limitations ou problèmes du développement et de la distribution géographique des activités, de la l'organisation de la vie et du travail de la population, de la construction dans l'espace considéré et de son utilisation.

Deuxièmement, le territoire de la commune et ses diverses parties sont étudiés comme des ensembles spatiaux, fondés sur les éléments (composantes) d'un ou de plusieurs complexes qui en déterminent le contenu. Tous les éléments sont répartis en quatre complexes appartenant à des structures spatiales partielles: environnement naturel, population, structure fonctionnelle et structure physique-construite de l'espace géographique. Ces éléments ont une composition, une fonction et un rôle différents dans l'utilisation et l'organisation d'un espace géographique donné.

Troisièmement, les recherches ont été effectuées en deux phases. Dans la première, l'accent a été mis sur l'étude partielle des différents complexes, leurs caractéristiques et leur développement. Dans la seconde, les recherches ont porté sur les catégories de synthèse. La synthèse a été réalisée en trois démarches, à trois niveaux:

- réseau des localités et des centres, utilisation de l'espace, infrastructure,
- cadre de vie,
- organisation de l'espace géographique.

Dans le cadre méthodologique fondamental ainsi conçu, les chercheurs, les participants à la réalisation du projet, ont eu la possibilité de donner libre cours à leur esprit d'initiative pour développer et élaborer plus avant l'approche et l'étude des divers problèmes. C'est d'ailleurs la raison pour laquelle les résultats de l'étude de la commune de Golubac sont présentés sous une forme spécifique, sous celle d'une monographie composée de travaux relativement achevés et consacrés aux différents éléments ou aux diverses catégories de la structure géospatiale du territoire de la commune.

DIRECTEUR DE L'INSTITUT

Aleksandar S. Veljković

INTRODUCTORY NOTES

In their search for the new, more contemporary topics of geographic researches and the proper approaches to such a task, the expert staff of the »JOVAN CVIJIĆ« Geographic Institute of the Serbian Academy of Science and Arts, has initiated the preparation of a study on the geo-spatial structure of communes and related problems. The basic goal of their researches was to establish and work-out theoretical methodology for geographical researches to be applied in further planning of more rational employment of geographic areas concerned.

The research project of this kind should normally include a geographic area consisting of several communes of different geographic characteristics. Moreover, the areas of the communes should be studied by more or less different methodology according to the normal practice and such was also the decision made by the research team leader in this case.

At the end of a series of research programmes which will include several communes, the research methodology will be developed for the preparation of spacial plans of the communes based on the geographic layouts.

Therefore, the basic tasks of the geographic researches in the Commune of Golubac within the framework of the second study of this Project*) included the estimate of the following crucial factors:

- conditions for the development and distribution of various activities and life functions of the population (habitation, work, recreation, communications, satisfaction of the needs of the population) i. e. all internal and external factors of the development and organization of a geographic area;
- structure of commune's geographic area, its components (spacial units) contents, characteristics, advantages and disadvantages of such components at the existing level of their development, distribution and further trends relations and communications between such spacial units and in relation to adjacent geographic areas;
- potential resources, values, problems and limits which may influence further development of the Golubac Commune;
- the most favourable possibilities for the development and distribution of population activities, settlements and centres, i. e. for the rational use of the whole area;

*) The results of the first study for Veliko Gradište Commune are published in the Collection of Works of the »Jovan Cvijić« Geographic Institute of the Serbian Academy of Science and Arts, Vol. 41. Belgrade, 1989.

— key areas (localities) for further organization of life and work of the population in the territory of the commune and for its inclusion in wider spacial systems.

The most important characteristics of the theoretical-methodological approach on which the study of spacial structure of the Golubac Commune was based can briefly be described as follows:

First, only those categories and components of the geographic areas which are characterized by potential resources for the development and distribution of human activities i. e. for further development of the area as a whole were studied.

Second, the territory of the Commune of Golubac and its parts were treated as spacial wholes consisting of their components (one or more complexes which characterize their contents). All such components were grouped in four groups (complexes) that belong to the following partial structures of the area: natural, popular, functional and physical (built-up areas). All of these components are of different composition, role, function and use in the organization of geographic area concerned.

Third, this research project as a whole was realized in two stages. In the first stage the particular attention was paid to the partial study of individual spacial complexes, their characteristics and development. In the second stage, the subject of the study were synthesis categories. The synthesis was realized at three levels as follows:

- network of settlements and centres, employment of space, infrastructure;
- environment;
- organization of geographic space.

Within this basic methodological framework of the project the researches were provided with the chance to express their own initiative in the approach to individual problems study. Because of that the results of this research study on the Golubac Commune are presented in a specific form i. e. in the form of a monograph composed of the sections devoted to specific components or categories of the geographic area of Golubac Commune and its structure.

DIRECTOR OF INSTITUTE

Aleksandar S. Veljković